

הוספה בשורת הגאולה

פט.

בדורנו זה – דער דור האחרון אין גלות און דור הראשון פון גאולה – לאחר וואָס מ'האָט שוין דעם ריבוי הכי גדול פון „מעשינו ועבודתינו“ פון אידן במשך כל הדורות והשנים שלפני זה, און איצטער האָט מען שוין פאַרענדיקט אויך די לעצטע בירורים – איז איצטער די הדגשה בעיקר ולכל לראש אויף דער סיום ושלמות וגמר העבודה – צו ברענגען דעם גימ"ל פון גאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש!

(משיחות לילות ג', ד', ה', ועש"ק וש"ק פרשת כי תשא, י"ד י"ח אד"ר תשנ"ב)

בדורנו זה – הדור האחרון בגלות והדור הראשון דהגאולה – לאחר שישנו כבר הריבוי הכי גדול ד„מעשינו ועבודתינו“ דבנ"י במשך כל הדורות והשנים שלפני זה, וכעת כבר סיימו גם את הבירורים האחרונים – כעת ההדגשה בעיקר ולכל לראש על סיום ושלמות וגמר העבודה – להביא את הגימ"ל דגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש!

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

תשא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כו
(תרגום חפשי)

ירצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

מאה וחמישים שנה להסתלקות-חילולא של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ז"ע

תשא

א. שבירת הלוחות – אישור או שבח

על שבירת הלוחות אומרים חז"ל¹, שזהו אחד הדברים אשר „עשה משה מדעתו והסכים² הקדוש־ברוך־הוא עמו” – משה שבר את הלוחות מפני שערך „קל וחומר” – „ומה³ פסח, שהוא אחד מתרי”ג מצוות, אמרה תורה⁴, כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה (כאן) וישראל מומרים – על־אחת־כמה־וכמה⁵, והסכים⁶ הקדוש־ברוך־הוא על ידו, שנאמר⁷ אשר שברת, ואמר ריש לקיש י”שר כוחך ששברת”. על כך מבאר רש”י⁸: „אשר – אישור, שאישורו ושבחו על שבירתן”.

יש להבין: הביטוי „אישור” מורה על הסכמת הקדוש־ברוך־הוא לשבירת הלוחות. אך הביטוי „שבחו”⁹ משמעותו, ששבירת הלוחות חביבה, ומגיע עליה שבח. מהו ה„שבח” בשבירת הלוחות?

אי אפשר לומר ששבחו של משה על שבירת הלוחות הוא עבור מסירתו לכבוד התורה, על שלא הסכים לתת אותה ל„מומרים” – כי, אדרבה: שבירת הלוחות היא להיפך מכבוד

התורה! מפני כבוד התורה יש לשמור שלא תינתן ל„מומרים”, אך יש לעשות זאת על ידי גניזת הלוחות בשלמותן תחת ההר, או בארון, כפי שנהגו לאחר מכן בשבירי הלוחות, וכדומה⁸.

ב. בשבירת הלוחות – חביבות תמידית

טעם נוסף לשבירת הלוחות מופיע במדרש⁹ – „מוטב שתדון כפנויה ולא כאשת איש”: הלוחות הם כשטר כתובה בין הקדוש־ברוך־הוא לישראל, וכיון ש„קלקלה עם אחר” לכן „נטל את כתובה .. וקרעה”.

לפי הסבר זה יוצא, שמשבירת הלוחות צמחה טובה לישראל – על ידי כך נמנע מהם עונש חמור שהיה מגיע להם אילו נידונו „כאשת איש”. ולפי זה מובן שבחו של משה בשבירת הלוחות¹⁰, על אשר הביא בכך להצלת ישראל.

אך הסבר זה אינו מספק, כי [בנוסף לכך שלמען הצלת ישראל זו, אין הכרח, לכאורה, לשבור את הלוחות, ודי היה לגנוז אותם ולא לתתם לישראל (ל„כלה”)¹¹ – הרי]

(8) כקושיית המפרשים (בחי פרשתנו (לב, טז). פענח רוא ומושב זקנים (שם, יט). ועוד. צפע”נ עה”ת (שם, טו). וראה תוי”ש שם (יט) אות קפה. ושו” – מדוע (ואיך) שבר משה את הלוחות (ותירוצם אינו ענין של שבח בהשבירה גופא). וראה לקו”ש ח”ד ע’ 32 ואילך.
(9) שמו”ר פמ”ג, א. שם פמ”ז, א. תנחומא עקב יא (וראה אדר”ג פ”ב, ג). וראה גם תנחומא פרשתנו ל. פרש”י פרשתנו לד, א.
(10) ובתנחומא עקב שם בא בהמשך להפירוש „יפה עשה” (וראה עץ יוסף שם. וכן בעץ יוסף לע”י מנחות שם (ועוד) פ”י שזהו הטעם ל„ישר כחך ששברת”).
(11) כי איך שנפרש ה„תועלת” ב„קריעת הכתובה” –

(1) שבת פז, א. יבמות סב, א.
(2) כ”ה בשבת שם. וביבמות שם: והסכימה דעתו לדעת המקום. וראה פרש”י ס”פ ברכה.
(3) הובא גם בפרש”י פרשתנו לב, יט.
(4) בא יב, מג.
(5) פרשתנו לד, א. עקב י, ב [ובב”ב יד, ב משמע שהלימוד הוא מהפסוק דפ’ עקב (וראה מנחות צט, סע”א ואילך). וכן משמע לפי פ”י הראשונים שהובא לקמן סעיף ב והערה 12. אבל ראה חדא”ג מהרש”א ב”ב שם סד”ה אשר שברת].
(6) שבת שם. וברש”י יבמות: אשר – לשון יישר.
(7) ובפרט שהלשון „אשר” מפרש רש”י רק משמעות של „אישור” (וראה גליון הש”ס שבת שם – מישע”א, א, יז. וראה רש”י שם). וראה לקמן הערה 16.

לקוטי

תשא

שיחות

הרשב”א⁴⁴, ולכן אפשרי באמצעותו חיבור של שני הפכים בבת אחת.

וכך גם לגבי הדרגה של „ארון” שבנפש האדם, כידוע הנאמר בספרים⁴⁵, שכל הפרטים שבמשכן (במקדש) וכליו נמצאים במהותם בנפש האדם – שהיא הפנימיות דפנימיות הלב, יחידה שבנפש⁴⁶:

(44) ראה שו”ת הרשב”א סתי”ח, הובא ונת’ בס’ החקירה להצ”צ ע’ 68 ואילך. סה”מ תרע”ח ע’ תכ.
(45) ראה ראב”ע תרומה כה, מ. תורת העולה להרמ”א בארוכה. וראה תוי”ש תרומה (שם, ח) אות סט. וש”נ.
(46) ראה לקו”ש [המתורגם] חט”ו ע’ 507. וש”נ.

(47) ראה לקו”ת ראה כה, א. שם כז, א (בשם הע”ח).
(48) להעיר גם מלקו”ש [המתורגם] ח”ג ע’ 136 ואילך.

לזכות

כ”ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

ויהי”ר שע”י קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’,

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

[לעומת ספר תורה, שבו כתובות האותיות בדיו על קלף – שזהו דבר הנוסף על הקלף, ואשר משום כך ייתכן שאותיות אלו יימחקו, ויתפרדו מן הקלף].

וזהו רמז ל"יחוד נפלא"³⁹ הנגרם על ידי לימוד התורה, ששכל האדם מלוכש ומוקף בחכמתו יתברך, ויחד עם זאת הוא קולט לתוכו את חכמתו יתברך באופן שהם נעשים "מיוחדים ממש מכל צד ופנה"³⁹.

ו"שברי לוחות" הם רמז לענין הביטול, השבירה הדרושה כדי לקבל תורתו, ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל ידי זה דוקא) פתח לבי בתורתך".

ז. שני ניגודים הדרושים בלימוד התורה

שני הענינים הדרושים ללימוד התורה נוגדים במהותם:

בלימוד התורה דרושה המציאות, ההשפעה וההיידוש, של שכל האדם. שזהו ההבדל, באופן כללי, בין קיום המצוות לבין לימוד התורה: בקיום המצוות העיקר הוא – אשר קדשנו במצוותיו וציונו. ציות של היהודי לקדוש-ברוך-הוא ועשיית רצונו יתברך מתוך קבלת עול מלכותו, וקבלת עול מצוות. ואילו בלימוד התורה אי אפשר לצאת ידי חובה בקבלת עול בלבד, אלא הכרחית, בתורה שבעל-פה, ההבנה וההשגה⁴⁰.

בלימוד התורה אין די בכך שיהודי מאמין באמונה שלמה שכל הכתוב בתורה הוא אמת. לימוד התורה הוא כך, שעניני התורה יהיו מונחים בשכלו. כשיהודי לומד קושיה בתורה, צריך ענין זה להיות קשה אצלו, מצד שכלו

(39) תניא פ"ה (ט, ב).

(40) שו"ע אדה"א א"ח ס"ב (מגמ"א שם). הל' ת"ת שלו ספ"ב. וראה לקו"ת ויקרא ה, ב. ועוד.

שלו, ותשובתה של התורה לקושיה זו צריכה להסיר את הקושי באופן שבשכלו שלו יובן הענין.

ודוקא על ידי לימוד תורה באופן זה מגיעים ל"יחוד נפלא", ששכלו של האדם קולט לתוכו, ונעשה מוקף, בשכל התורה.

אך מצד שני, כדי שלימוד התורה יהיה באופן שהבנתו של האדם תכין לאמיתותה של תורה – כלומר, שבשכל האדם (הנברא) יתקבלו הדברים כפי שהם מצד חכמתו יתברך, שהיא נעלית, ללא ערך, מהשכל האנושי של הנברא – הכרחית הרגשת ההתבטלות – "כעפר לכל", "שברי לוחות" – שעל ידי כך מתרומם השכל האנושי של האדם מעל למגבלותיו, והוא יכול להבין את הדברים בהתאם לחכמתו יתברך.

ח. ניגודים – "מונחין בארון"

כיצד ייתכנו שני ענינים נוגדים אלו בבת אחת? התשובה לכך היא – "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון":

על הארון אומרים חז"ל⁴¹, "מקום ארון אינו מן המדה", וזהו חיבור של שני ניגודים בבת אחת: מצד אחד מדובר כאן על "מקום ארון" – מקום שיש לו מדה אמיתית, מדה המחוייבת לפי התורה, כנאמר⁴², "אמתים וחצי"⁴³ ארכו...". ויחד עם זאת מקום זה עצמו "אינו מן המדה" – מדה ואינו מן המדה בבת אחת!

כי בארון, שבתוך קודש הקדשים, היתה התגלות עצמותו יתברך, שהוא, גמנוע הנמנעות" ונושא הפכים – כפי שמסביר זאת

(41) יומא כא, סע"א. וש"נ.

(42) תרומה כה, י.

(43) וחי' דוקא, וכן ברוחב וקומה – לרמז על ענין הביטול ובלשון המפרשים ש"הוא נכנע ולבו נשבר בקרבו" (בחי' שם), "צריך לשבר ולהשפיל עצמו" (בעה"ט שם). וראה תוי"ש שם אות קה. וש"נ.

מפשטות הלשון "ישר כחך ששברת" מובן, שהאישור והשבח אינו על התוצאה הטובה שנבעה מכך בענין אחר – הצלת ישראל – אלא על שבירת הלוחות עצמה.

הדבר מודגש יותר בדברי כמה מה"ראשונים"⁴², האומרים, שההכרח לפירוש "אשר שברת – ישר כוחך ששברת" נלמד "משום דכתיב (בפרשת עקב)⁴³ שברת ושמתם (בארון)", ומכך לומדים⁴⁴ ש"שברי לוחות מונחין בארון" – "ושמע⁴⁵ מינה שהיתה שבירתן חביבה"⁴⁶ לפניו, דאי לא, לא היה מצווה להניח (ולקיימן) בהארון, שאין קטיגור במקום סניגור".

מכך מובן, ששבירת הלוחות היתה רצויה לא רק משום שהיא גרמה אז להצלתם של ישראל, (ובמיוחד כאשר ההצלה מזכירה את חטאם של ישראל, אשר בעקבותיו נזקקו להצלה, וזהו שוב "קטיגור"), אלא יש בשבירה עצמה מעלה וחביבות תמידית⁴⁷.

ג. שבירת הלוחות הביאה ל"כפליים לתושיה"

בפשטות ניתן להסביר זאת על פי דברי

שבירת הלוחות – בנמשל [ראה ל' השמו"ר פמ"ג ופמ"ז שם. מפרשי המדרש פמ"ג שם. בנין יהושע לאדר"ג שם. – ובתנחומא ורש"י פרשתנו שם שע"ז. עדיין אינה אשתך] – לכאורה מספיק שלא למסרן לישראל. וראה ידי משה לשמו"ר פמ"ג שם. ואכ"מ.

(12) רמב"ן ב"ב שם. ח' (המיוחדים להריטב"א שבת שם. "הכותב" בע"י שבת שם בשם הרשב"א (וכן הביא בעץ יוסף לע"י מנחות שם).

(13) י, ב.

(14) ב"ב ומנחות שם.

(15) ל' הריטב"א שם. ובשינוי לשון – ברמב"ן ורשב"א

שם. וראה לקו"ש ח"ד ע' 30-31.

(16) וברמב"ן ורשב"א שם – ד, דריש האי אשר לשון

אשר". ובריי"ף לע"י שבת "ל' אושר".

(17) וראה בארוכה לקו"ש שם. לקו"ש (המתורגם) ח"ט ע' 249 ואילך (וע"ש שזהו הטעם שנרמז בסיום התורה).

המדרש¹⁸, שמשם רבינו הצטער על שבירת הלוחות – "אמר לו הקדוש-ברוך-הוא אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות בלבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות .. כפליים¹⁹ לתושיה".

וזהו המשמעות של "ישר כוחך ששברת" – השבח על שבירת הלוחות הוא על הלוחות עצמם, משום שעל ידי כך ניתנו הלוחות השניים, הנעלים מהלוחות הראשונים²⁰ – "כפליים לתושיה".

וכפי שמובן גם ממקור המאמר "ישר כוחך ששברת"²¹ – "אמר ריש לקיש פעמים שביטולה של תורה זהו ייסודה, דכתיב אשר שברת .. ישר כוחך ששברת": המשמעות הפשוטה של "ביטולה של תורה זהו ייסודה" היא, ש"ביטולה של תורה" עצמו בונה את היסוד והקיום של תורה²², כי אם נאמר ש"ישר

(18) שמו"ר פמ"ז שם.

(19) איוב יא, ו.

(20) להעיר מראב"ע פרשתנו (לד, א), "אמר הגאון (הרס"ג) כי השניים נכבדים מהראשונים". וראה בפירוש הקצר שלו שם. ואכ"מ.

(21) מנחות שם (סע"א ואילך).

(22) וכפ"י הבעש"ט (כתר שם טוב סל"ד) במחול זה ש"ע"י אכילה ושת"י ועסק משא ומתן מתבטל האדם מלימוד תורה .. אז נחה הנשמה .. ומתחזקת לשוב לדביקות יותר עניו"ן (וראה לקמן הערה 37). וראה גם סיפור (ופתגם) הצ"צ – סה"מ תשי"א ע' 242.

[משא"כ לפי רבינו גרשום שם "יסודה", קיומה כדאמר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה", היינו שזהו"ע של קיום מצוה – אינו גלאטיק (=חלק) הלשון "יסודה", שהרי קיום מצוה אינו ענין של ת"ת*.

בפרש"י שם "יסודה", כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה". אבל לכאורה פשטות הלשון "זהו יסודה" משמע שאינו ענין של קיבול שכר, כ"א ענין של

(* אבל להעיר מהל' ת"ת לאדה"א (פ"ד ט"ז) "שתכלית חכמה הם מעשים טובים והתלמוד הוא גדול מפני שמביא לידי מעשה", תמצא שמעשה הוא הקיום של התלמוד גופא (ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ט ע' 150. ועוד).

כוחך ששברת" הוא רק משום הצלת ישראל – אי אפשר לומר על כך, ש"זהו ייסודה" של תורה.

כלומר, מאמר זה מדגיש, שדוקא על ידי שבירת הלוחות נגרם, "ייסודה" של תורה – משום שעל ידי כך ניתנו הלוחות השניים, אשר הם, "כפליים לתושיה".

[בכך מתורצת שאלה נוספת: מדוע לא ניתן האישור והשבח על שבירת הלוחות מיד לאחר שבירתם, כפי שהיה צריך להיות, לכאורה, אלא, הדבר נרמז רק בציווי על הלוחות השניים, ארבעים יום מאוחר יותר – "פסל לך... כראשונים... אשר שברת" ²³ – כי המעלה והתועלת של שבירת הלוחות מתגלית רק בנתינת הלוחות השניים, שהיו "כפליים לתושיה" ²⁴.

אך ענין זה עצמו טעון הסבר: מדוע לא נתן הקדוש-ברוך-הוא לישראל, "הלכות מדרש ואגדות" מיד בלוחות הראשונים?

מן המדרש מובן, שדוקא לאחר שבירת הלוחות הראשונים התאפשר הענין של "כפליים לתושיה" והיו יכולים להינתן הלוחות השניים.

ואילו היה אפשרי ענין של "כפליים לתושיה" גם בלי שבירת הלוחות הראשונים – כיצד מתבטל צערו של משה?

ותמוה: מדוע כרוכה נתינת התורה באופן של "כפליים לתושיה" – הלכות מדרש ואגדות – דוקא בשבירת הלוחות? ²⁵

תורה, ועד, "לעוסק בה", ת"ת בפועל ולכן מקדים רש"י לפירושו שזהו רק, "כלומר" ולא הפשט – כידוע בכללי רש"י ועוד.]

(23) כקושיית הפנים יפות פרשתנו כאן.
(24) ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ט ס"ע 249 ואילך.
(25) באוה"ת פרשתנו (ע' ב'נז). ובארוכה – המשך תרס"ו ע' פז ואילך. סה"מ תשי"ז ע' 36 ואילך) מבאר ע"פ מחז"ל

ד. התבטלות – הכנה לתורה

יש לומר, שאחד ההסברים לכך הוא:

כבר דובר מספר פעמים על כך, שתנאי הכרחי, כדי שיהודי יוכל להיות כלי לתורתו של הקדוש-ברוך-הוא, הוא שיש לו שפלות והתבטלות. כנאמר בתפלת, "אלקי נצור" ²⁶: "ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך" – כדי שתהיה פתיחת הלב לקליטת, "תורתך", הכרחית הכנה לכך על ידי התבטלות, ולא סתם ביטול, אלא באופן של "כעפר לכל".

וכנאמר בגמרא ²⁷, "אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו". אין די בכך שהוא חש שאין הוא תופס מקום ביחס לקדוש-ברוך-הוא, נותן התורה, אלא צריכה להיות תחושה של שפלות כלפי כל אדם – "שהכל דשין בו".

שהרי, התורה היא תורתו, חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, וכשם ²⁸ שהקדוש-ברוך-הוא "אין סוף" ושכלו של הנברא אינו מסוגל להבין ולתפוס אותו, כך נעלית גם חכמתו יתברך מן הנברא ומהבנת שכלו ²⁹.

ולמרות שהקדוש-ברוך-הוא צמצם את חכמתו יתברך בתורה אשר, "ירדה" ו"התלבשה" בעניני התורה כפי שהם לפנינו, באופן שגם שכלו של הנברא למטה יוכל להבין את התורה ²⁸ – בכל זאת, התורה היא עדיין

(נדרים כב, ד, ב) אלמלי (לא) חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו" – דהריבוי בלוחות שניות הוא בשביל עבודת הבידורים מחמת הירידה שעל ידי החטא (שע"ז יש עלי' יתירה, ולכן הם, "כפלים לתושיה". וראה המשך תרס"ו שם ס"ע פח ואילך).

והמבואר לקמן בפנים הוא ע"פ פשטות משמעות לשון המדרש, שגם הסיבה להריבוי בתורה היא (לא ענין הכרחי מחמת החטא, כ"א) ענין טוב. המבטל צערו של משה.

(26) ברכות יז, א.
(27) עירובין נד, א.
(28) ראה בכ"ז תניא פ"ד.
(29) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ה. תניא ח"ב פ"ז.

ומוכן, שאז, כאשר היו ישראל במצב של רוממות והתנשאות הם לא יכלו להגיע, לפי הטבע דקדושה, למצב של "כעפר לכל".

אמנם, התגלות השכינה במתן תורה גרמה להם תחושה של חרדה והתבטלות, אך לא "לכל", והרגשה זו באה עקב גילויים מלמעלה. ואילו ישראל מצד עצמם, בהיותם בשיא ההתעלות וההתנשאות, כמקבלי התורה, ה"חמדה גנוזה" ³⁵ של הקדוש-ברוך-הוא, לא יכלו להגיע לידי "ונפשי כעפר לכל", "שהכל דשין בו".

וזהו המשמעות של "ישר כוחך ששברת" – כי שבירת הלוחות באופן של "ואשברם לעיניכם" ³⁶, הביאה את ישראל לידי שפלות ושבירת הלב, וכך הפכו לכלי ראוי ³⁷ לקבל את "כפליים לתושיה" של הלוחות השניים, תורה שבעל פה בריבוי עד אין סוף.

ו. לוחות ושברי לוחות

בכך יובן מדוע "לוחות ושברי לוחות מונחין בארון" – כי "לוחות ושברי לוחות" קשורים לשני ענינים הדרושים לקבל התורה:

משמעותם של הלוחות היא היות התורה חקוקה על האבן ³⁸, שבחקיקה אין האותיות מציאות נוספת לדבר שבו הן חקוקות, אלא האותיות הן חלק בלתי נפרד מהאבן שבה הן חקוקות,

(35) שבת פח, ב.
(36) עקב ט, יז. וראה אברבנאל שם ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 251.
(37) ועד"ו בעבודת כאו"א, כפי' הבעש"ט (הג"ל הערה 22) בפעמים בטולה של תורה זהו יסודה, "שעי' שהאדם מתבטל מלימודו מחמת אכילה ושת"י כו" יש, דביקות יותר עליון.. בסוד והחיות רצוא ושוב" – שזה קשור (גם) עם (ראה כשיט' סק"א) זה, ומצטער על זה" ש, אין עולה לו עבודה תמה" כי צריך להתבטל מדביקותו בשביל, ענינים חומריים כמו אכילה ושת"י כו" (ע"ש).
(38) ראה בכ"ז לקו"ת ר"פ בחוקות. ובכ"מ.

חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא גם כאשר ירדה כאן למטה.

ולכן, כדי שהנברא יוכל באמת להשיג בשכלו את החכמה האלקית ו"יקבל" את התורה, אשר נעלית בעצם מציאות הנבראים – הכרחי אצלו מצב של "ונפשי כעפר לכל תהיה" – התבטלות מוחלטת של מציאות הנברא.

ה. "כפליים לתושיה" דוקא

לאחר שבירה

וזהו הקשר בין שבירת הלוחות לבין מתן הלוחות השניים, אשר ניתנו "הלכות מדרש ואגדות" – תורה שבעל פה:

אחד הענינים שבו ניכר כיצד התורה היא גם כאן למטה חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, הוא ענין ה"בלי גבול" שאנו רואים בתורה – "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" ³⁰. וה"אין סוף" שבתורה מתגלה בעיקר בתורה שבעל פה ³¹.

התורה שבכתב ניתנה במדידה ובהגבלה – לא חסר ולא יתיר. ואילו דוקא התורה שבעל-פה צריך להיות "לאפשה לה" ³², צריך לחדש בתורה ואין בכך קץ ותכלית ³¹.

ולכן ניתנו ה"הלכות מדרש ואגדות" דוקא לאחר שבירת הלוחות:

במתן תורה בחר הקדוש-ברוך-הוא באופן גלוי בעם ישראל – "ובנו בחרת מכל עם ולשון" ³³ יחד עם "ורוממתנו מכל הלשונות" ³⁴.

(30) איוב יא, ט. – ובא בהמשך להכתוב המובא במד"ר שם, "תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה" (ראה רלב"ג שם).
(31) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ה.
(32) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת שם פ"ב ס"ב: ולחדש כו'. אה"ק סכ"ו (קמה, א).
(33) ברכות ק"ט. וכמ"ש בשו"ע אדה"ז אר"ח ס"ס ס"ד (ממג"א שם) דקאי על מ"ת.
(34) נוסח תפלת יו"ט. וכן בקידוש (יו"ט) "ורוממתנו מכל ולשון".